

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KAHYAOĞLU VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE

(Başvuru No.37203/05)

KARAR

STRAZBURG

31 Mayıs 2016

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2016. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Kahyaoğlu ve diğerleri / Tőrkiye davasında,

Başkan

Julia Laffranque,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vućinić,

Valeriu Griţco,

Ksenija Turković,

Jon Fridrik Kjølbro,

Stéphanie Mourou-Vikström

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), 10 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirdiği müzakereler neticesinde, anılan tarihte aşığıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, bu devletin altı vatandaşı olan Aslan Kahyaoğlu, Hasan Kahyaoğlu, Osman Kahyaoğlu ve Celal Kahyaoğlu ve Mihlet Kahyaoğlu Kurt ve Saadet Kahyaoğlu Cuhalamak'ın ("başvuranlar"), 30 Eylül 2005 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları (37203/05 No.lu) başvuru bulunmaktadır.

2. Başvuranlar Şanlıurfa Barosu'na bağlı Avukatlar A. Elçi ve O. Kaysı tarafından temsil edilmişlerdir. Türk Hükümeti ise ("Hükümet") kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuru, 11 Aralık 2009 tarihinde Hükümete tebliğ edilmiştir.

OLAYLAR

4. Başvuranlar, sırasıyla 1960, 1954, 1965, 1958, 1966 ve 1955 doğumludurlar ve Şanlıurfa'da ikamet etmektedirler.

5. Başvuranlar, olayların meydana geldiği dönemde Şanlıurfa'da bulunan bir arazinin (733 no.lu parsel) hissedarlarıydı.

6. Belirlenemeyen bir tarihte, Savunma Bakanlığı ("Bakanlık") tarafından söz konusu taşınmazla ilgili olarak kamulaştırmasız el atma kararı alınmıştır.

7. Kamulaştırma usulüne başvurulmaksızın, söz konusu taşınmazın bir kısmı üzerinden yüksek gerilim hattı geçirilmesi için Türkiye Elektrik İletim A.Ş. ("TEİAŞ")¹ lehine aynı irtifak hakkı tesis edilmiştir.

8. Başvuranlara herhangi bir tazminat ödenmemiştir.

9. Mülkiyetlerinin işgal edildiğini öğrenen başvuranlar, 15 Kasım 2002 tarihinde taşınmazın fiili (*de facto*) kamulaştırılması nedeniyle sebep olunan zararın karşılanması amacıyla Şanlıurfa Asliye Hukuk Mahkemesinde ("Asliye Hukuk Mahkemesi") tazminat davası açmışlardır.

10. Asliye Hukuk Mahkemesi 10 Nisan 2003 tarihinde, TEİAŞ hakkında açılan davayı, Bakanlık hakkında açılan davadan ayırdıktan sonra başvuranlar lehine karar vermiştir.

11. Asliye Hukuk Mahkemesi, söz konusu taşınmazın değerinin tespitine yönelik bilirkişi raporuna dayanarak, ihtilaf konusu taşınmazın Hazine adına kaydedilmesi karşılığında, başvuranların her birine, 15 Kasım 2002 tarihinden itibaren yasal gecikme faiziyle birlikte 262.430.000.000 eski Türk lirası tutarında tazminat verilmesi (TRL, olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 147.515 avro (EUR)), gerektiği kanaatine varmıştır.

12. Asliye Hukuk Mahkemesi, TEİAŞ lehine irtifak hakkı tesisinin taşınmazın değerinde %9 oranında bir kayba sebep olduğu gerekçesiyle yaptığı hesaplamadan %9 oranında bir indirim yapmıştır.

13. Yargıtay 25 Temmuz 2003 tarihinde kesinleşen söz konusu kararı onamıştır.

14. Başvuranlar, TEİAŞ' a karşı açtıkları dava kapsamında kamulaştırma bedellerinin geri kalan %9'luk kısmının ödenmesini istemişlerdir.

¹ Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi

15. Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuruların her birinin uğradığı gerçek zararı 27.350.113.969 TRL (olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 15.373 EUR) olarak değerlendirmiştir.

16. Ancak mahkeme 27 Nisan 2004 tarihli bir kararıyla, başvuruların her birine tahmini gerçek zarara göre 21.272.310.969 TRL (olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 12.733 EUR) daha az olmak üzere 6.077.803.000 TRL (olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 3.638 EUR) ödeme yapılmasına karar vermiştir.

17. Mahkeme bu kanaate varırken, kamulaştırma yoluyla idare lehine irtifak hakkı kurulması nedeniyle ihtilafli taşınmazda oluşacak değer kaybı oranının taşınmazın gerçek değerinin %2'sinden daha fazla olamayacağına dair Yargıtay'ın yerleşik içtihadına atıfta bulunmuştur.

18. Yargıtay, başvurular tarafından temyiz edilen anılan kararın usul ve yasaya uygun olduğuna kanaat getirerek 20 Ekim 2004 tarihinde onamıştır.

19. Yargıtay 7 Nisan 2005 tarihinde, başvuruların yaptığı karar düzeltme talebini reddetmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'YE EK 1. NO.LU PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

20. Başvurular, irtifak hakkı tesisi nedeniyle gerçek zararlarının taşınmaz malın değerinin %9'una tekabül etmesine rağmen ulusal mahkemelerin, kendilerine ödenmesi gereken tazminat bedelini taşınmazın değerinin %2'siyle sınırlandırılmasını Sözleşme'nin 6. maddesi ve Sözleşme'ye Ek 1.No.lu Protokol'ün 1. maddesindeki hükümlere aykırı olduğunu iddia etmektedirler.

21. Hükümet bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

22. Mahkeme öncelikle, şikâyetin başvurular tarafından yapıldığı şekliyle, sadece Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi

çerçevesinde incelenmesi gerektiği kanaatindedir. Söz konusu hüküm şu şekildedir:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

23. Hükümet herhangi bir kabul edilemezlik itirazında bulunmamıştır.

24. Mahkeme, başvurunun Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını tespit ederek, bu başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

B. Esas Hakkında

25. Başvuranlar, mal ve mülkiyetlere saygı hakkının ihlal edilmesinden şikâyet etmekte ve kendilerine ödenmesi gereken kamulaştırma bedelinden %7 oranında bir kesinti yapılmasından yakınmaktadırlar.

26. Hükümet, ihtilafli mülkiyetten yoksun bırakma nedenini kamu yararı olduğunu ve kamulaştırmaz el etme nedeniyle ulusal mahkemeler tarafından tazminat kapsamında belirlenen meblağların söz konusu taşınmazın değerine tekabül eden bir bedel olduğunu ileri sürmektedir. Hükümet bu bağlamda, başvuranlara ödenecek tazminatların bilirkişi raporuna dayanılarak objektif bir şekilde değerlendirildiğini eklemektedir. Böylece, Hükümetin görüşüne göre, adil denge gözetilmiş dolayısıyla da şikâyet edilen durum Sözleşme'ye Ek 1. No.lu Protokol'ün 1. maddesindeki hükümlere aykırı değildir.

27. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1. No.lu Protokol'ün 1. maddesinin yapısıyla ve söz konusu hükümde yer alan üç farklı kuralla ilgili içtihadına

atıfta bulunmaktadır. (bk. örneğin, *J.A. Pye (Oxford) Ltd ve J.A. Pye (Oxford) Land Ltd/Birleşik Krallık* [BD], No. 44302/02, § 52, AİHM 2007-III).

28. Müdahalenin varlığı hususunda Mahkeme, başvuruların taşınmazına fiilen el atılması durumunun mülkiyetten yoksun bırakma niteliğinde olduğuna kimsenin itiraz etmediğini belirtmektedir.

29. Müdahalenin yasallığı açısından ise Mahkeme, başvuruların taşınmazlarının idare tarafından kamulaştırma hükümlerine aykırı bir biçimde kullanılmasına itiraz etmediklerini kaydetmektedir.

30. Mahkeme, söz konusu yoksun bırakılmanın meşru amaç izlediğine itiraz edilmediğini belirtmektedir.

31. Dolayısıyla, Mahkeme bu konulara değinmeyecektir. Ancak somut olayda Mahkeme, idarenin başvuruların mülkiyetlerine saygı gösterilmesi hakkından yararlanmalarına müdahalede bulunmasının yasal olmadığını kaydetmek istemektedir. Nitekim kamulaştırmatsız el atma idareye bir taşınmazı işgal etme, mülkün malikini kesin olarak değiştirme imkânı vermekte ve sonuç olarak, bu sayede taşınmazın devrini bildirmek için tapuda herhangi bir resmi işlem yapılmaksızın, taşınmazın idare tarafından iktisap edilmesine neden olmaktadır. İdareye hukuki kamulaştırma kurallarının ötesine geçme imkânı sağlayan bu yöntem, davacılara öngörülemez ve keyfi bir sonuç sunma tehlikesi taşımaktadır. Söz konusu uygulama, yeterli derecede hukuki güvence temin edecek ve gerektiği şekilde gerçekleştirilen bir kamulaştırmanın alternatifini oluşturacak nitelikte değildir (*Sarıca ve Dilaver/Türkiye*, No. 11765/05, § 45, 27 Mayıs 2010).

32. Öte yandan, söz konusu dava koşullarında ulusal mahkemeler tarafından verilen ihtilaf konusu tazminatın Sözleşme'ye Ek. 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında orantılı olup olmadığına karar vermek gerekmektedir.

33. Somut olayda Mahkeme başvurulara verilen tazminatın, söz konusu taşınmaz malın değerinin %2'si ile sınırlı olduğunu söylemektedir. Oysa TEİAŞ lehine irtifak hakkı tesis edilmesi nedeniyle ulusal mahkemeler tarafından bilirkişi raporuna dayanarak belirlenen ilgililerin uğradığı gerçek zarar, gerçekte %9'dur. (paragraf 12 yukarıda)

34. Mahkeme, Yargıtay içtihadının söz konusu sınırlamanın yasal dayanağı olarak gösterildiğini kaydetmektedir. Olayların meydana geldiği dönemde Yargıtay'a göre, irtifak hakkı tesis edilmesi nedeniyle verilecek tazminat, irtifak hakkı konusu teşkil eden taşınmaz malın gerçek değerinin %2'sini geçemez (paragraf 17 yukarıda).

35. Mahkeme'nin, ulusal mahkemelerin yerine geçmek gibi bir görevinin olmamasına ve irtifak hakkı tesisine bağlı olarak daha düşük bir değer biçme kıstaslarını dikkate almak zorunda olmamasına rağmen bu kriterlerin haksız ve makul olmayacak şekilde uygulanmamasını sağlaması gerekmektedir (*Gereksar ve diğerleri/Türkiye*, No. 34764/05, 34786/05, 34800/05 ve 34811/05, § 55, 1 Şubat 2011).

36. Mevcut davanın kaynağındaki durumu, somut olarak (*in concreto*) inceleyen Mahkeme, başvuruların hak kazandıkları toplam tazminatın %7'sini alamadıklarını tespit etmektedir. Hükümet, bu kesinti konusuna herhangi bir açıklama getirmemiştir.

37. Mahkeme, Yargıtay tarafından konulan ve farklı durumların göz önünde bulundurulmaması gibi bir dezavantaj içeren katı ilkenin, başvuruların mülkiyetlerini kaybetmeleri nedeniyle oluşan zararlarının tamamen giderilmesini isteme haklarına engel olduğunu kaydetmiştir.

38. Ayrıca ulusal mahkemeler, başvuruların iddialarını hangi sebeplerle reddettiklerini ve tazminat miktarının taşınmazın değerinin %2'si ile sınırlandırılmasının gerekçelerini açıklamamışlardır. Bu meşru beklenti karşılanmamıştır. Başvuruların iddialarına cevap verebilecek nitelikte herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

39. Mahkeme, yukarıdaki açıklamalar ışığında başvurulara verilecek tazminat miktarına getirilen sınırlandırmanın, kamu yararı ile ilgililerin haklarının korunması zorunluluğu arasındaki adil dengeyi tehlikeye sokacak nitelikte olduğuna kanaat getirmektedir.

40. Dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

41. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir.

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

42. Başvuranların her biri maddi tazminat kapsamında 58.631,31 Türk lirası (TRY²), (yaklaşık 17.700 avro - EUR) ve manevi tazminat kapsamında ise 5.000 EUR talep etmektedirler. Başvuranların her biri ayrıca masraf ve harcamalar kapsamında 4.989,77 TRY (yaklaşık 1.500 EUR) istemektedirler. Başvuranlar kanıt olarak Mahkeme önünde açılan davaya ilişkin yapılan tercüme masrafları ve avukatlık ücretiyle ilgili faturaları sunmuşlardır.

43. Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

44. Mahkeme maddi tazminat konusuyla ilgili olarak, ihlal tespitinde bulunulan bir kararın davalı devlete, ihlale son vermeyi ve bu bağlamda ortaya çıkan sonuçları mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma dönebilmeyi sağlayacak şekilde ortadan kaldırma yönünde bir hukuki yükümlülük getirdiğini hatırlatmaktadır (*Iatridis/Yunanistan* (adil tazmin) [BD], No. 31107/96, § 32, AİHM 2000-XI).

45. Mahkeme somut olayda, kamu yararı ile başvuruların haklarının korunması zorunluluğu arasındaki adil dengeye riayet edilmediği kanaatine varmıştır (paragraf 41 yukarıda). İlgililerin maruz kaldığı zarar, gerçekten elde etmeleri gereken tutar ile kendilerine ödenen tutar arasındaki farka tekabül etmektedir. Bu fark, 27 Nisan 2004 tarihinde 21.272.310.969 TRL’dir (yukarıda 16. paragraf). Tazminat ödenirken aradan önemli bir sürenin geçmesi gibi değer kaybına neden olan unsurlar dikkate alınmadıysa, tazminatın uygun olma niteliği riske gireceğinden (*Stan Greek Rafinerileri Stran ve Stratis Andreadis/Yunanistan*, 9 Aralık 1994, § 82, seri A No. 301-B), bu tutarlar enflasyon etkilerinin karşılanması için

² 1 Ocak 2005 tarihinde eski Türk lirasının (TRL) yerini yürürlüğe giren yeni Türk lirası (YTL) almıştır. 1 YTL, 1 milyon TL’ye karşılık gelmektedir.

güncelleştirilmelidir (*Scordino/İtalya (No. 1)* [BD], No. 36813/97, § 258, AİHM 2006-V).

46. Söz konusu unsurları göz önünde bulundurun Mahkeme, maddi tazminat olarak başvuranların her birine 15.800 EUR ödenmesinin uygun olacağını düşünmektedir.

47. Manevi tazminatla ilgili olarak Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1. No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğiyle ilgili şikâyet edilen durumun ilgililerin adil tazmin adı altında belli bir manevi zarara uğramasına neden olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla Sözleşme'nin 41. maddesinin de gerektirdiği gibi Mahkeme hakkaniyete uygun bir şekilde başvuranların her birine manevi tazminat olarak 1.500 EUR ödenmesine karar vermektedir.

48. Öte yandan Mahkeme'nin içtihadına göre masraf ve giderlerle ilgili olarak bir başvurana yalnızca masraf ve giderlerinin doğruluğunu, gerekliliğini ve ödenen miktarların makul olduğunu ispatlamak kaydıyla bu masraflar iade edilebilmektedir (*Nikolova/Bulgaristan* [BD], No. 31195/96, § 79, AİHM 1999-II). Mahkeme elinde bulunan belgeleri ve yukarıda açıklanan kriterleri dikkate alarak, tüm masraflar için başvuranların her birine 500 EUR ödenmesinin makul olduğu kanısındadır.

49. Mahkeme, gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'ye Ek 1. No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine;
3. a) Davalı devletin, işbu kararın Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kesinleşeceği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere, başvuranların her birine aşağıdaki miktarları ödemekle yükümlü olduğuna:

- i. Ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere maddi tazminat olarak 15.800 EUR (on beş bin sekiz yüz avro) ödenmesine,
- ii. Ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere manevi tazminat olarak 1.500 EUR (bin beş yüz avro) ödenmesine,
- iii. Başvuranlarca ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, masraf ve giderler için, 500 avro (beş yüz avro) ödenmesine;

b) Yukarıda anılan sürenin bitiminden itibaren ve ödeme tarihine kadar, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere bu süre boyunca uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek basit faiz oranının uygulanmasının uygun olduğuna;

4. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddine

karar vermiştir.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş; ardından Mahkeme İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları uyarınca 31 Mayıs 2016 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith Julia Laffranque
Yazı İşleri Müdürü Başkan